

РОЗДІЛ 12. РЕЦЕНЗУВАННЯ

Макара О.В.

д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів та кредиту
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

РЕЦЕНЗІЯ

на монографію Стрішенця М.М.¹, Павлової О.М.², Павлова К.В.³
«ПРОСТЕ ТОВАРНЕ ВИРОБНИЦТВО
І ЗАРОДЖЕННЯ МАНУФАКТУР В УКРАЇНІ»

Ринкова система господарювання передбачає врахування стану розвитку товарного виробництва не лише сьогодення, але і минушини. Багатотисячний досвід господарської діяльності дозволяє уникати багатьох помилок, правильно визначати завдання поступу нашої країни в умовах реформування економіки на ринкових засадах. В зв'язку з цим дослідження простого товарного виробництва і становлення мануфактурної промисловості в Україні представляє важливе наукове і практичне значення.

Дана монографія характеризується логічною будовою та структурованістю, що відповідає меті та завданням дослідженням. На основі зібраних даних, відомих не широкому колу дослідників, встановлено, що твердження про борошномельне водяне, залізоплавильне, поташне та соляне виробництво, розташовані на селі в Україні у XVI–XVII ст. як головним чином про дрібне товарне виробництво являється помилковим. В цей час відбувався процес переростання простого товарного виробництва у загальне, зародження простої кооперації праці, початкових форм мануфактури. Переростання простої кооперації у мануфактуру відбувалося еволюційним шляхом із збереженням специфічних національних особливостей. Головна з них полягала у застосуванні кріпосницької праці.

Відомо, що процес зародження мануфактур відбувався спочатку спорадично, потім почав набувати зростаючого темпу. У другій половині XVI ст. виникала переважно проста кооперативна організація праці, у першій половині XVII ст. почала з'являтися складна кооперативна організація праці, зародки і у, ряді випадків, початкові форми мануфактури. Переважною формою вищої організації праці у дрібному товарному виробництві України була проста кооперативна, що базувалася на позаекономічному примусі працюючих. Разом з появою мануфактурного виробництва відбувалося зародження елементів ринкових виробничих відносин

у надрах феодалізму. Переростання простого товарного виробництва у загальне відбувалося поступово, дуже повільно, по мірі того, як в результаті втрати дрібними виробниками знарядь праці і засобів виробництва з'являлася маса неіснуючих людей, змушених продавати свою робочу силу і в результаті нагромадження в руках купців грошових сум, необхідних для організації відносно великих для XVI–XVII ст. промислових підприємств.

В процесі дослідження зазначеної тематики та написання даної монографії авторським колективом було використано досить великий комплекс літератури на різних мовах, зібраний матеріал проаналізований, а на його основі зроблені важливі висновки. Показано розташування переважно сільських промислів на українських землях у XVI–XVII ст., здійснено підрахування виробничих об'єктів по окремих районах і в цілому по країні. Розкривається технічне обладнання, механізація виробничих процесів за допомогою енергії водяного млинового колеса, організація виробництва, зародження розподілу праці і поява підприємств мануфактурного типу. Вивчається реалізація продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках, проводиться аналіз асортименту. Все це дало авторам монографії підставу для висловлення думки про те, що просте товарне виробництво на сільських промислах України досліджуваного періоду переростало у розвинену форму і приводило до посилення усупільнення виробництва. Дослідження тенденцій, витоків цього процесу надзвичайно важливо й нині, коли в значній мірі посилюється характер суспільного виробництва, а сфера послуг стає товаром.

Об'єктом дослідження обрано борошномельні, залізоплавильні, поташні та соляні промисли, найбільш поширені і розвинуті у технічному, технологічному та організаційному відношеннях у сільській місцевості України досліджуваного періоду. Доцільність використання даних галузей промислів в якості моделі для вивчення простого товарного виробництва, на думку авторів, і становлення мануфактурної організації праці

¹ доктор історичних наук, професор² доктор економічних наук, професор³ доктор економічних наук, доцент

пояснюється наявністю про них даних в архівосховищах нашої країни та за рубежем, у документальних збірниках і наукових працях дослідників. Дослідження даної проблематики заповнить існуючу прогалину у наших знаннях з соціально-економічної історії України періоду феодалізму і дозволить показати ступінь розвитку дрібнотоварного виробництва на селі, а також створення умов для зародження і становлення мануфактурного виробництва, господарства ринкового спрямування. Це дозволить глибше пізнати еволюцію сучасних економічних явищ, вірно визначити подальші кроки їх розвитку, реформування економіки на ринкових засадах.

Відтак, слід констатувати, що результати дослідження, які відображено в даній монографії на тему: «Просте товарне виробництво і зародження мануфактур в Україні» за авторства доктора історичних наук, професора Стрішенця Миколи Михайловича, доктора економічних наук, професора Павлової Олени Миколаївни та доктора економічних наук, доцента Павлова Костянтина Володимировича, присвячено вивченню простого товарного виробництва і зародженню мануфактур в Україні, що представляє собою неабиякий науковий інтерес, а також рекомендується для науковців, дослідників, студентів та всім тим, хто захоплюється економічною історією України.